

Ако главните задачи на литературата са да изследва душевността на човека и да търкува правдиво многообразието, сложни и противоречиви жизнени явления, а на литературната критика — да направи по-ясни идейните и естетически позиции на писателя, като определи неговото място в развитието на националния и световен литературен процес, то задачата на библиографията е да систематизира художествените произведения и да ги направи по-лесно достъпни и ползувани от читателя. Ролята на библиографията е толкова по-важна днес, като имаме пред вид неимоверно бързите темпове на развитие, които налагат техническите преобразования на нашето време.

Съобразявайки се с нашето стопанско и културно развитие, Народната библиотека „Кирил и Методий“ върши една похвална дейност: тя издаде в последно време редица ретроспективни и препоръчителни библиографии, три от които заслужават по-специално внимание.

Книгата „Съветска художествена литература в България“¹ се роди след упорития дългогодишен труд на Васил Александров. За разпространението на съветската художествена литература у нас имаше два библиографски справочника. Единият — на З. Орешкова и С. Танчева, издание на Българския библиографски институт „Елин Пелин“, излязъл през 1955 г., за периода 1944—1954 г., и другият — изработен от З. Орешкова, С. Кънчев и С. Танчева, издаден от Народна библиотека „Кирил и Методий“ в 1967 г., за периода 1955—1965 г. Новата библиография допълва тия два справочника. Тя обема периода от победата на Октомврийската революция в Русия до разгрома на фашизма и капитализма в България. А това е периодът на най-яръкото преследване на руската и съветската художествена и научна мисъл у нас. Сравнително най-отдалечен, тоя период е и най-труден за библиографски издирвания. И думата *съставител*, поставена пред името на В. Александров, едва ли е достатъчна, за да обясни усилията, които са били нужни да се проучат многобройни партийни издания, прогресивни вестници и списания, за да се установят толкова библиографски факти за писатели, да се разкрият псевдоними и се уточнят различни сведения, свързани с работата на библиографа. Нужни са били и редица консултации с български и съветски културни институти и организации, с преводачи, писатели

и издатели. Библиографията съдържа сведения и за съветската литературно-критична мисъл у нас.

Първата част на книгата обхваща материали за съветските писатели, преведени в България. Те се предхождат от кратки биографични статии за авторите. Тоя основен дял на библиографията е и най-големият. Би трябвало да се отбележат на първо място сполучливо съставените биографични бележки. Тяхната стойност разбираме, когато съзнаваме колко трудно е да се обхванат в няколко реда животът и литературната дейност на един писател. А в библиографията са застъпени немалко автори с разностранно литературно творчество.

Библиографията разкрива частично и процеса на литературното общуване между българската и съветската литература, който въпреки трудности и заплахи се развива бурно и окриля прогресивното движение в България. Наред с имената на Ленин, Горки, Маяковски, Блок, А. Н. Толстой, В. Брюсов, Н. А. Островски, А. Фадеев, Д. Бедни, Д. Фурманов, А. Жаров, А. Серафимович и ред други още по страниците на книгата виждаме имената на Хр. Смирненски, Гео Милев, Д. И. Полянов, Н. Хрелков, Т. Павлов, Г. Бакалов, Л. Стоянов, Кр. Кюляков, Г. Караславов, Хр. Радевски, М. Исаев, А. Тодоров, М. Марчевски, Ал. Жендов, М. Грубешлиева като техни преводачи или автори на различни литературно-критически материали. Твърде често срещаме и заглавията на вестници и списания („Наковалия“, „Ново време“, „Работнически вестник“, „РЛФ“, „Жупел“, „Щит“ и др.), които яредоставяха своите рубрики за стихове, разкази, фейлетони, откъси от романи и пр.

В библиографията са отбелязани също тъй сборници и антологии, в които има застъпени и съветски автори или изцяло са посветени на съветската литература. В отделен цикъл са поставени общите статии за съветската литература, излизали в нашия всекидневен и периодичен печат от 1917 до 1944 г.

Успял ли е В. Александров да изготви една пълна библиография на съветската литература в България за посочения период? Такива мисли не са изказани в предговора към книгата. Многогодишните старателни проверки на съставителя са гаранция, че и да има пропуски, те ще бъдат еминични и не ще развалят доброто впечатление от добросъвестно извършения труд. Несъмнени са и критичните бележки, които могат да се направят за някои недостатъци. В. Александров се е стремил да представи верно образите на съветски писатели и литературоведи и тогава, когато те са застъпени в библиографията с единични работи, какъвто е случаят с руския и украински съветски литературовед А. И. Белецки, с Владимир Бил-Белоцерковский, Б. Ейхенбаум, Ал. Зуев,

¹ Вж. Съветска художествена литература в България. 1917—1944. Съставител Васил Александров. Ред. Стефан Кънчев. С., 1972.

Б. Лавренцов, Б. Горбатов, Я. Смеляков, Ю. И. Тинянов, О. Манделшам и др. При все това останали са без биографични сведения автори, които фигурират с по едно, две или повече произведения, като Г. Василковски (с. 66), Т. Василковски (с. 67), В. Виников (с. 68), В. Гаравски (с. 72), П. Дроздюк (с. 117), Л. Карасев (с. 177), К. Локс (225), П. Майски (с. 233) и др. Някои от тия писатели са по-малко известни и сведения за тях не се намират и в съветските източници. В единични случаи съставителят се отклонява от началото да посочва годините, когато са публикувани отделни произведения или сборници на писателите (например на Джамбул Джабаев, с. 114).

В биографичните статии за някои автори са останали неуточнени в стилистично отношение фрази, например за С. Есенин (с. 126), за В. Каменски (с. 175), за С. Маршак (с. 235) и др. За М. Зощенко се казва, че той бил „остро критикуван“ за някои свои произведения, без да се посочват произведенията или да се подразбира смисълът на критиката (с. 138).

СЪВРЕМЕННИ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛИ.

Предпоръчителна библиография. Рер, Л. Георгиев, С., 1972. 312 с.

Двете издания на Г. Константиновия справочник „Творци на българската литература“ (1941) и „Български писатели. Биографски и библиографски данни“ (1947), които на времето вършеха добра работа в нашата литература, са отдавна остарели. Не задоволява вече и справочникът „Български писатели. Биографии. Библиографии“ (1961), съставен от Г. Константинов, Цв. Минков и Ст. Великов. Новата библиография, посветена на съвременната българска литература, идва да задоволи една назряла нужда. Тя включва имена и на десетки наши поети, белетристи и драматурзи, които се появяват през последните няколко години и с някои свои произведения спечелва вниманието на българския читател.

Библиографията е съставена от П. Дюкмеджиева, А. Караджова и Ст. Ангелов. Окончателният подбор на автори и произведения е направен от Любен Георгиев. Целта на съставителите е била: „... да се подберат най-добрите в художествено и идейно отношение творби от последното десетилетие на утвърдени от литературната критика писатели, живели и творили през XX в.“

Съобразно с тази задача съставителите включват автори, родени след 1900 г., но са направили изключение и причисляват поети и писатели, родени в края на миналия век и продължаващи да създават и в наше време художествени произведения, като

Л. Стоянов, Ламар, Дора Габе, Елисавета Багряна, Калина-Малина...

Принципите, които са залегнали при изготвянето на библиографията, са посочени в „Обяснителните бележки“ към справочника. Не се включват книги от библиотеките: „Смяна“, „Стършел“, „Армейски театър“, „Славейче“, „Пчелица“, „Първи Аб-книжки“, „Дружинка“, „Златен сноп“, „Следа“, детски книжки с по-малко от 20 страници, издадени от „Български художник“, исторически и публицистични очерци, както и други произведения на писатели, които не са художествени творби. Щом се касае за изборна библиография, нужен е несъмнено ясно определен критерий при подбора на материала. В такъв случай без друго се налага да отпаднат публицистични и други произведения на писатели и поети. Що се отнася до изданията на „Български художник“, белегът за художественост се определя не само от броя на страниците на литературната творба; и ако стриктно се спази избраният принцип, могло е да бъдат изключени произведения, които имат място и в една препоръчителна библиография. Особено това вжи за библиотека „Стършел“, която поднася наред с някои по-слаби в идейно и художествено отношение разкази и фейлетони и произведения, които са несъмнени постижения на съвременните ни хумористи и сатирици. „Памфлети“ от Пламен Цонев, „Злото от срам не умира“ от Георги Свежин, което отбелязва Симеон Хаджикосев в статията си в „Пламък“ (кн. 9, с. 63), едва ли са единствените.

Вън от тия бележки библиографията прави впечатление със стремежа да се обхванат няколко поколения писатели, поети и драматурзи, представени с най-характерните им творби. Литературната критика не е застъпена като жанр в самостоятелен дял. Но тя присъства чрез литературно-критичните статии, рецензии и отзиви на най-изтъкнатите наши литературни критици и литературоведи.

Изработена грижливо, библиографията „Съвременни български писатели“ е снабдена и с няколко приложения, крайно необходими за такъв род справочници. Тя съдържа списък на писатели лауреати на Димитровска награда, на писатели, получили други награди, списък на художествени произведения, наградени от Съюза на българските писатели като най-добри за годината. Интересна е и статистическата таблица за броя на изданията и тиражите на българската художествена литература за времето от 1961—1971 г. Изработени са и няколко показалеца: на имената на включените писатели, на имената на авторите на рецензии и литературно-критични материали, на посочените произведения по заглавия и жанрове. Всичко това прави справочника ценно помагало за всеки литературен работник.

Библиографията, посветена на езикови и литературни въпроси, е сериозен помощник на учители и учещи се. Тя ще служи и на преподаватели във висши учебни заведения, и на студентите, тъй като за техните нужди засега няма друга библиография. Книгата, значителна по обем и съдържание, е изготвена от Лиляна Иванова, завеждаща Справочно-библиографския отдел в Окръжната библиотека в Логеч с участието на сътрудници от библиотеката. Тя съдържа два дяла: I. Методика на обучението по български език и литература; II. Езикознание. Марксистко-ленинска естетика. Теория и история на литературата. Първият дял обема 60 страници, вторият — 300. Несъмнено въпросите на методиката на обучението ще имат винаги по-малък обем спрямо другите дялове. Би било по-правилно обаче да се въведе самостоятелна трета дял — *литература*, чиито подотдели да бъдат: Българска литература, Антична литература, Руска класическа и съветска литература, Западноевропейска литература. Тия дялове и сега съществуват, но в по-друг вид. Уместно е също да се въведе подотдел История на българската литература. В библиографията има подотдел История на литературата, но под това заглавие стои само книгата на Иван Богданов „Българска литература в дати и характеристики. 817—1965“, докато тритомната История на българската литература, издадена от БАН (1962—1970), не фигурира там.

В общи линии разпредялбата на материала и при тоя стремеж на книгата е сполучлив. В първия дял са посочени най-съществените работи в областта на методиката на обучението по български език и литература, както и на езикознанието, марксистко-ленинската естетика, теорията и историята на литературата. Тъй като по редица въпроси на методиката на обучението и на литературознанието у нас нямаме значителни изследвания, или някои от тия въпроси не са достатъчно разработени, въведени са изследвания на съветски автори (в оригинал или в превод на български език). Не е нужно да се изтъква ползата от тоя начин на библиографиране. Той ще улесни твърде нашите учители и учещи се в изучаването на отделните проблеми. Това и без друго се налага по някои по-специални въпроси, например за експресионизма, импресионизма и други модернистични течения в литературата. За стихозна-

нието са посочени работите на Л. Г. Абрамович „Введение в литературоведение“ (1970), на М. М. Гиршман — „Теория литературы“ (1965), на Е. Еткинд — „Разговор о стихах“ (1970) и др. Същото си отнася и по проблемите на сатирата. Покрай книгите на А. Атанасов, Н. Давидов, С. Султанов, С. Илиев и др. препоръчани са книгите на съветските автори Л. И. Тимофеев и Д. Николов. Вместо работите на последния автор, взети в български превод от сп. „Художествена самодейност“, би било по-добре да се даде значителният труд на Я. Е. Эльсберг „Вопросы теории сатиры“ (1957).

Подотделите в двата основни дяла позволяват максимална прегледност. След рубриката например „Общи въпроси“ за българското народно творчество са дадени статии върху отделните жанрове на нашия фолклор; след заглавието „Общи въпроси“ за теоретико-литературните проблеми на българската литература виждаме изследвания върху епоса, мемоара, лириката, драмата и пр. Произведенията на българските автори от различните периоди, както и материалите, посветени на тях, са подредени азбучно. Когато някои писатели са работили в различните литературни жанрове, писаното върху техните произведения е подредено също по жанровия белег, като и тук е спазен азбучният принцип. Накрая са посочени и специални библиографски справочници за отделни писатели.

Нашите преподаватели и учещи се не за пръв път получават библиографски справочник. През 1965 г. бе издадена препоръчителната библиография „Български език и литература“ в две части: I. Методика на преподаването и II. Езикознание. Теория и история на литературата. Новата библиография е разчетена на материали за периода 1965—1971 г. Основателно в нея са включени материали от първия справочник, защото те, както е отбелязано в библиографията, не са изгубили своето значение. Съставителите на библиографията е трябвало да привлекат и други библиографски сведения, за да не става нужда читателят, който ще си служи с библиографията, да търси при различни случаи стария справочник. Така щяха да намерят място например изследванията на Кръстьо Генов и Пеню Русев за Елин Пелин, издадени и двете от БАН, както и редица статии и студии от Известията на Института за литература, на Етнографския институт с музей, на Института за музикознание при БАН, а тъй също и от Годишника на Софийския университет.

Величко Вълчев